TIETOA

Velkojen järjestelystä

ja velkajärjestelystä

Kuluttaja
virasto • asiamies

Sisältö

1. Talous- ja velkaneuvonta 5
2. Maksujärjestelyt 5
3. Sopimukseen perustuva velkojen järjestely 5
4. Velkojen järjestely järjestelylainalla tai sosiaalisella luotolla 6
5. Tuomioistuimen vahvistama yksityishenkilön velkajärjestely 6
6. Velkajärjestelyn edellytykset 7
   - Yleiset edellytykset 7
   - Velkajärjestelyn esteet 8
7. Maksuohjelma 9
   - Maksuohjelman kesto 9
   - Maksuvara 9
   - Omaisuus 9
8. Menettely käräjäoikeudessa 10
   - Kirjallinen hakemus 10
   - Velkojien kuuleminen 10
   - Aloituspäätös 10
   - Maksuohjelmaehdotus 10
   - Vahvistamispäätös 10
9. Maksuohjelman noudattaminen 11
10. Maksuohjelman muuttaminen 11
11. Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset 12
    - Ulosotto 12
    - Maksuohjelman raukeaminen 12
12. Takaajan asema velkajärjestelyssä 12
13. Lisätietoja 13
14. Maksuvaran laskentakaava 14

Jos sinulla on maksuvaikeuksia tai jos velkojen hoito on ajautunut kriisiin, asiaan kannattaa tarttua heti. Tilanteen pitkittäminen yleensä vain pahentaa tilannetta ja kasvattaa korko- ja perintäkuluja. Se ei ole myöskään velkojien etu. Keinoja ratkaista ongelmat ovat maksujärjestelyt, sopimukseen perustuva velkojen järjestely tai tuomioistuimen vahvistama velkajärjestely.

1. Talous- ja velkaneuvonta

Jos tarvitset apua maksu- ja velkaongelmien hoidossa, varaa aika talous- ja velkaneuvojalta. Neuvojat auttavat kokonaistilanteen kartoittamisessa, neuvotteluissa velkojien kanssa, maksuaikataulujen ja velkojen järjestelyssä, tuomioistuimelle tehtävän velkajärjestelyhakemuksen ja maksuohjelman laatimisessa ja tarkistamisessa, ulosoton vapaakuukausien hakemisessa sekä kertovat tarvittaessa muista tukipalveluista. Talous- ja velkaneuvojat antavat myös talousneuvontaa henkilökohtaisen taloutesi tasapainottamiseksi.

Talous- ja velkaneuvonta on lakisääteinen, asiakkaille maksuton palvelu. Neuvontaa järjestävät ensisijaisesti kunnat. Useammalla kunnalla saattaa olla yhteinen neuvoja. Oman kuntasi talous- ja velkaneuvojan löydät soittamalla kunnan vaihteeseen tai luettelosta, joka löytyy internetistä osoitteesta www.kuluttajavirasto.fi.

2. Maksujärjestelyt

Jos et pysty maksamaan laskua tai lainan lyhennystä eräpäivänä, ota ajoissa ennen eräpäivää yhteys velkojaan ja kerro tilanteesi. On parempi yrittää sopia uusi maksupäivä tai pidennetty maksuaikataulu kuin antaa viivästys- ja perimiskulujen kasvaa. Tilapäisten maksuvaikeuksien järjestely on pankkien ja yritysten henkilökunnalle nykyään arkipäivää ja yhteistyöhalua arvostetaan. Usein yrityksen kanssa voi puhelimitse sopia uudesta maksupäivästä. Jos et pysty maksamaan kerralla kaikkea pois, sinun kannattaa tehdä uusi maksusuunnitelma kirjallisena ja maksuohjelman tulee vastata todellista maksukykyäsi. Velkojien halukkuus muuttaa maksuohjelmaa jatkossa heikkenee, jos et ole pystynyt noudattamaan alkuperäistä ohjelmaa ilman hyväksyttävää syytä.

3. Sopimukseen perustuva velkojen järjestely

Jos laskujen ja velkojen maksaminen vaikuttaa täysin ylivoimaiselta, kannattaa neuvotella velkojien kanssa velkojen järjestelymahdollisuuksista. Niitä ovat

- kuukausierien pienentäminen ja laina-ajan pidentäminen
- luottojen yhdistäminen
- sopiminen lyhennysvapaista jaksoista, joiden aikana voi maksaa pienempiä ja kiireellisempiä maksuja pois
- koron alentaminen

4. Velkojen järjestely järjestelylainalla tai sosiaalisella luotolla

Jos velkojen maksamisen vaikeudet johtuvat siitä, ettei selviä monen pienemmän velan samanaikaisesta lyhentämisestä, ratkaisu voi olla järjestelylaina. Sillä voi maksaa pois erilliset lainat, ja lyhennettäväksi jää yksi isompi, pitkäaikainen ja kohtuukorkoinen laina. Jos saneerauslainaa on vaikea saada pankista esimerkiksi vakuuksien puuttumisen vuoksi, voi hakea Takuu-Säätiöstä saneerauslainan takausta. Se myöntää takauksia järjestelylainoihin. Velkojille voi myös tehdä ehdotuksen velan osittaisesta anteeksiannosta. Tällöin sovittu määrä maksetaan kertasuorituksena järjestelylainalla. Takaus voidaan myöntää, mikäli

- takaustarpeesi on 2 000 – 34 000 euroa
- pystyt maksamaan takausvelan takaisin enintään kahdeksassa vuodessa
- maksuvarasi, joka lasketaan Takuu-Säätiön määrittämällä tavalla, on riittävä nyt ja koko tarvittavan takausvelan ajan ja olet hoitanut velkojasi vähintään maksuvaran verran kuukausittain.

Hakemuksen laatimisessa tarvitset talous- ja velkaneuvojan apua.

Laki sosiaalisesta luototuksesta tuli voimaan 1.1.2003. Voit kysyä omalta kunnaltasi, onko heillä tarjota sosiaalista luottoa pienehköjen velkojen järjestelyyn. Sosiaaliluotto edellyttää maksukykyä.

5. Tuomioistuimen vahvistama yksityishenkilön velkajärjestely

Viimeisenä vaihtoehtona ratkaista ylivelkaantumistilanne on hakea lakisääteistä yksityishenkilön velkajärjestelyä. Velkajärjestely aloitetaan selvittämällä velallisen taloudellinen tilanne (velkojen määrä, tulot, varat ja maksukyky). Sen jälkeen neuvotellaan velkojien kanssa ja selvitetään, onko tilanne mahdollista hoitaa sopimalla. Ellei se onnistu, velkajärjestelyhakemus voidaan toimittaa tuomioistuimen käsiteltäväksi. Jos velkajärjestelylle on edellytykset, tuomioistuin voi vahvistaa maksuohjelman. Kun maksuohjelma päättyy, velallinen vapautuu lopuista veloistaan. Asian käsittelee asiakkaan kotipaikan käräjäoikeus.

Kaikissa näissä vaiheissa velallinen voi saada apua ja neuvoja talous- ja velkaneuvojilta.

6. Velkajärjestelyn edellytykset

Lain ensisijaisena tavoitteena on aina saada aikaan neuvotteluratkaisu. Siihen on kaikilla mahdollisuus, jos voidaan löytää ratkaisu, joka sopii velkojille ja velalliselle. Tuomioistuin voi aloittaa velkajärjestelyn ja vahvistaa maksuohjelman, mikäli edellytykset täyttyvät eikä ole velkajärjestelylain mukaisia esteitä.

Yleiset edellytykset

• Velallinen ei kykene maksamaan velkojaan eikä siihen ole odotettavissa korjausta (maksukyvyttömyyden toteaminen).

Jos velallinen selviää veloistaan esimerkiksi myymällä muuta kuin perusturvaan kuuluvaa omaisuuttaan, vähentämällä menojaan tai lisäämällä tulojaan, ei velkajärjestelyä voida myöntää. Velkajärjestely ei tule kysymykseen, jos esimerkiksi palkan ulosmittauksella kertyy veloille kohtuullisessa ajassa riittävä suoritus.

Jos maksukyvyttömyys on tilapäistä (esimerkiksi opiskelun, äitiysloman tai väliaikaiseksi arvioidun työttömyyden vuoksi), velkajärjestelyä ei voida aloittaa tuomioistuimessa. Jos työttömyys on kestänyt niin pitkään, että tilannetta ei voida pitää enää tilapäisenä, velkajärjestely voidaan myöntää.

• Maksukyky on heikentynyt olosuhteiden olennaisen muutoksen, esimerkiksi työttömyyden, työkyvyttömyyden tai sairauden vuoksi, pääasiassa ilman velallisen omaa syytä

tai

• Velkojen määrä on maksukykyyn nähden kohtuuttoman suuri ja velkajärjestelyyn on sen vuoksi painavat syyt (ylivoimainen velkataakka).

• Velallinen on ensin pyrkinyt sovintoon velkojiensa kanssa.

Velkajärjestelyn esteet

Tuomioistuin ei voi ilman painavia syitä ryhtyä velkajärjestelyyn, jos jokin seuraavista esteperusteista toteutuu:

- Velallinen on tahallaan antanut velkojalle taloudellisesta asemastaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja, jotka ovat olennaisesti vaikuttaneet luoton myöntämiseen.

- Velallinen on velkaantunut harkitusti velkajärjestelyä silmällä pitäen tai ilmeisen kevytmielisesti.

- Velallinen on järjestellyt taloudellista tilannettaan velkojia vahingoittavalla tavalla, esimerkiksi sopimattomasti heikentänyt taloudellista asemaansa tai suosinut jotakuta velkojaa.

- Velallinen on ulosottomenettelyssä pakoillut, salannut tulojaan tai varojaan tai antanut niistä harhaanjohtavia tietoja.

- Velka on syntynyt elinkeinotoiminnassa, jossa on menetelty törkeän sopimattomasti velkojia kohtaan tai laiminlyöty olennaisesti lakisääteisiä velvollisuuksia tai joka on ollut pääasiassa keinottelunluonteista.

- Velalliselle on määrätty rikoksen perusteella maksuvelvollisuus eikä velkajärjestelyn myöntämistä voida pitää perusteltuna velan määrä, rikoksen laatu, vahingon kärsineen asema ja muut seikat huomioon ottaen.

- Velallinen on antanut velkajärjestelyä varten taloudellisesta tilanteestaan vääriä tai harhaanjohtavia tietoja tai muutoin vaikeuttanut velkajärjestelyä (esimerkiksi jättänyt selvittämättä mahdollisuudet sovintoratkaisuun, laiminlyönyt laissa säädetyn tietojenanto- ja myötävaikutusvelvollisuutensa tai rikkonut laissa säädetyn maksu- ja vakuudenasettamiskiellon).

- On perusteltua syytä olettaa, että velallinen ei tulisi noudattamaan maksuohjelmaa.

- Velalliselle on jo aiemmin myönnetty velkajärjestely.

Velkajärjestely voidaan esteestä huolimatta myöntää, jos siihen on painavia syitä ottaen huomioon erityisesti velkaantumisesta kulunut aika, velallisen toimet velkojen maksamiseksi ja muut velallisen olosuhteet sekä velkajärjestelyn merkitys velallisen ja velkojien kannalta.

7. Maksuohjelma

Maksuohjelma määrää, miten velallisen on maksettava velkansa. Se edellyttää hyvin tiukkaa taloudenpitoa. Kun maksuohjelma on mahdollisine lisäsuorituksineen kokonaan suoritettu, velallinen vapautuu sen piirissä olleista veloistaan.

Maksuohjelman kesto

Maksuohjelma kestää kolmesta viiteen vuotta velallisen tilanteesta riippuen. Kolmen vuoden maksuohjelma voi toteutua silloin, kun velallinen voi lyhentää velkojaan eikä hänellä ole todettu velkajärjestelyyn liittyvää estettä. Esteestä huolimatta velallinen voi kuitenkin saada velkajärjestelyn painavien syiden perusteella. Tällöin maksuohjelma vahvistetaan yleensä viiden vuoden mittaiseksi. Mikäli maksuvelvollisuus maksuohjelmassa poistetaan kokonaan, maksuohjelman kesto on yleensä viisi vuotta. Jos velalliselta puuttuu pysyvästi maksukyky sairauden, iän tai muun vastaavan syyn vuoksi, voi maksuohjelma kuitenkin olla viittä vuotta lyhyempikin. Jos velkojien joukossa on yksityishenkilöitä, näiden vaatimuksesta ohjelman kestoa voidaan pidentää kahdella vuodella. Ohjelma voi olla huomattavasti pidempikin, jos velallinen säilyttää omistusasuntonsa. Maksuohjelmaa voidaan pidentää enintään neljällä kuukaudella, jos velallinen velvoitetaan maksamaan selvittäjän palkkiota. Maksuohjelma koskee kaikkia velkoja, jotka ovat syntyneet ennen velkajärjestelyn aloituspäätöstä.

Maksuvara

Velallisen on käytettävä velkojen maksamiseen koko maksuvaransa. Maksuvara on se osa tuloista, joka jää jäljelle, kun tuloista vähennetään velallisen kohtuulliset menot. Niitä ovat asumiskustannukset, velkajärjestelynormien mukaiset elinkustannukset ja mahdolliset elatusapumaksut ja muut erikseen huomioitavat menot kuten tavanomaista suuremmat terveydenhoitomenot ja paikallisliikenteen maksun ylittävät työmatkakulut ja päivähoitomaksut. Maksuvaran laskentaperiaatteita sovelletaan yleensä myös vapaaehtoisjärjestelyihin ja Takuu-Säätiön takauksiin. Laskentakaava ohjeineen löytyy takasivulta.

Omaisuus

Velallisen on lisäksi käytettävä velkojensa maksuun sellainen omaisuus, joka ei kuulu hänen perusturvaansa. Perusturvaan kuuluvat kohtuullinen asuinirtaimisto, henkilökohtaiset tavarat ja työvälineet. Perusturvaan kuuluu myös kohtuullista tarvetta vastaava omistusasunto. Laissa on erityissäännökset siitä, millä edellytyksillä velallinen voi säilyttää omistusasuntonsa velkajärjestelyssä.

8. Menettely käräjäoikeudessa

Kirjallinen hakemus

Velkajärjestelyä haetaan hakijan kotipaikan käräjäoikeudelta kirjallisella hakemuksella. Hakemuslomakkeita saa käräjäoikeuden kansliasta, talous- ja velkaneuvojilta ja internetistä osoitteesta www.oikeus.fi. Hakemukseen on liitettävä asiakirjat, jotka on mainittu hakemuksen täyttöohjeissa. Velkaneuvonnassa avustetaan asiakkaita hakemuksen laatimisessa.

Velkojien kuuleminen

Käräjäoikeus varaa yleensä ennen asian ratkaisemista ainakin suurimmille velkojille tilaisuuden esittää kirjallinen lausuma velkajärjestelyn edellytyksistä ja esteistä. Käräjäoikeudessa voidaan lisäksi järjestää suullinen käsittely, johon hakija ja velkojat kutsutaan henkilökohtaisesti paikalle.

Aloituspäätös

Kun käräjäoikeus on kuullut velkojia ja tutkinut velkajärjestelyn edellytykset ja esteet, se joko hylkää hakemuksen, jolloin asian käsittely päättyy siihen, tai päättää aloittaa velkajärjestelyn, jolloin asian käsittely jatkuu. Aloituspäätöksen seurauksena alkaa hakijaa suojaava niin sanottu rauhoitusaika, jonka kuluessa velkojat eivät pääsääntöisesti voi periä velkojaan. Samalla käräjäoikeus määrää asiaan yleensä puolueettoman selvittäjän. Velallinen vastaa itse selvittäjän palkkiosta maksimissaan neljän kuukauden maksuvarallaan.

Maksuohjelmaehdotus

Selvittäjän tehtävänä on laatia maksuohjelmaehdotus. Jos selvittäjää ei ole määrätty, velallinen laatii maksuohjelman pääsääntöisesti talous- ja velkaneuvojan avustuksella. Ohjelman laatimista varten selvittäjä selvittää ensinnäkin velallisen tulot, menot ja varallisuuden sekä yleensä velkojilta saamiensa ilmoitusten perusteella velkojen perusteet ja määrät. Laadittuaan maksuohjelmaehdotuksen selvittäjä varaa kaikille osallisille tilaisuuden esittää kirjallinen lausuma maksuohjelman sisällöstä. Tämän jälkeen selvittäjä toimittaa maksuohjelmaehdotuksen käräjäoikeudelle vahvistettavaksi. Maksuohjelmaehdotus on aina syytä tarkistuttaa myös talous- ja velkaneuvojalla.

Vahvistamispäätös

Käräjäoikeus tutkii maksuohjelman oikeellisuuden ainoastaan siltä osin kun velkojat, mahdolliset takaajat ja kanssavelalliset tai velallinen ovat lausumissaan siihen puuttuneet. Jos käräjäoikeus hyväksyy selvittäjän ehdotuksen, se vahvistaa maksuohjelman. Toinen vaihtoehto on se, että maksuohjelma palautetaan selvittäjälle tai velalliselle uudelleen valmistelua varten. Velkajärjestely voidaan tässä yhteydessä vielä hylätä, jos tuomioistuimen tietoon on tullut vasta menettelyn tässä vaiheessa seikkoja, jotka ovat esteenä velkajärjestelyn myöntämiselle. Maksuohjelman vahvistamispäätöksestä tai hylkäyspäätöksestä voidaan valittaa ylempiin tuomioistuimiin.

9. Maksuohjelman noudattaminen

Velallisen on noudatettava vahvistettua maksuohjelmaa ja siinä olevia määräyksiä. Hänen on maksuohjelman aikana myös myötävaikutettava velkajärjestelyn toteutumiseen. Hän ei saa itse heikentää maksukykyään. Lisäksi hänen on ryhdyttävä maksukykynsä parantamiseksi sellaisiin toimenpiteisiin, joita häneltä voidaan kohtuudella edellyttää.

Velalliselle syntyy lisäsuoritusvelvollisuus, mikäli hänen tulonsa tai varallisuutensa kasvavat maksuohjelman aikana. Tulojen kasvuun perustuva lisäsuoritusvelvollisuus syntyy, jos velallisen tulot kasvavat maksuohjelmaan merkittyihin tuloihin verrattuna kalenterivuoden aikana 930 euroa (v. 2012). Velallisen on tällöin käytettävä velkojen suoritukseksi puolet 930 euroa ylittävästä osasta. Velallisen on syytä vuosittain tarkistuttaa talous- ja velkaneuvojalla tulonsa ja menonsa mahdollisen lisäsuoritusvelvollisuuden täyttämistä varten. Velkojalla on oikeus kahden vuoden aikana maksuohjelman päättymisen jälkeen tarkistaa velallisen maksuohjelman aikainen tulojen kasvu ja mahdollinen lisäsuoritusvelvollisuus.

Mikäli velallisen maksukyky heikkenee maksuohjelman aikana, on hänellä mahdollisuus lykätä maksun suorittamista maksuohjelman keston aikana enintään kolmen kuukauden maksuvelvollisuutta vastaavalla määrällä ilmoittamalla velkojalle lykkäyksestä ja sen syystä.

10. Maksuohjelman muuttaminen

Käräjäoikeus voi eräissä tapauksissa muuttaa maksuohjelmaa velallisen tai velkojan hakemuksesta. Ohjelmaa voidaan muuttaa esimerkiksi jos:

- Velallisen maksukyky on pitkäaikaisesti heikentynyt niin, että häneltä ei voida kohtuudella edellyttää maksuohjelmassa määrätyn maksuvelvollisuuden täyttämistä.
- Maksuohjelman aikana on ilmennyt seikkoja, joilla olisi ollut olennainen merkitys velkajärjestelyn kannalta, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä.
- Maksuohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee velkajärjestelyn piiriin kuuluva velka, joka ei ollut tiedossa vahvistamisen yhteydessä.
- Maksuohjelman muuttamiseen on aihetta takaisinsaannin vuoksi.

11. Maksuohjelman laiminlyönnin seuraamukset

Ulosotto

Jos velallinen jättää maksuohjelmassa määrätyn suorituksen maksamatta, velkoja voi vaatia maksuohjelman koko kertymää ulosoton kautta. Ulosotossa kertymää voi periä sen jälkeen, kun laiminlyönnistä on kulunut kolme kuukautta ja suoritus on edelleen maksamatta.

Maksuohjelman raukeaminen

Käräjäoikeus voi velkojan hakemuksesta määrätä maksuohjelman raukeamaan, jos:

- velallinen on olennaisesti laiminlyönyt maksuohjelman noudattamisen ilman hyväksyttävää syytä;

- maksuohjelman vahvistamisen jälkeen ilmenee seikkoja, jotka olisivat estäneet velkajärjestelyn, jos ne olisivat olleet tiedossa velkajärjestelystä päätettäessä; tai

- velallinen on vaarantanut maksuohjelman toteutumisen velkaantumalla ilman välttämättömään toimeentuloonsa liittyvää tai siihen rinnastettavaa perustetta taikka laiminlyömällä muulla tavoin myötävaikutusvelvollisuutensa.

Jos maksuohjelma on määrätty raukeamaan, velkojilla on oikeus vaatia maksua saatavastaan velalliselta niiden ehtojen mukaan, joita olisi ollut noudatettava ilman velkajärjestelyä.

12. Takaajan asema velkajärjestelyssä

Takaaja on aina vastuussa takaamastaan lainasta. Takaajan maksettavaksi voi tulla se osa velkaa, joka velkojalta jää velkajärjestelyn vuoksi saamatta. Jos takaajakin on maksukyvytön, hänkin voi hakea velkajärjestelyä. Takaajalla on myös mahdollisuus hakea tuomioistuimelta erillistä takaus- tai vakuusvastuun järjestelyä. Siinä voidaan pidentää takaus- tai vakuusvastuun järjestelyä. Siinä voidaan pidentää takaus- tai vakuusvelan maksuaikaa, mutta velan määrään ei voida puuttua.

13. Lisätietoja

Talous- ja velkaneuvojat

- oman kunnan vaihde
- www.kuluttajavirasto.fi > Talous- ja velkaneuvojat

Kuluttajavirasto

- tietoa talouden suunnittelusta ja velkojen järjestelystä
- www.kuluttajavirasto.fi > Raha-asiat

Takuu-Säätiö

- tietoa saneerauslainojen takauksista
- www.takuu-saatio.fi
- maksuton puhelinneuvonta ma–pe klo 10–14 **puh. 0800-9-8009**

Oikeudellista apua

- oikeusministeriön oikeusapuohjaus
- ma–ke, pe klo 13.30 – 15.00, to klo 9.00-11.00
  - -suomeksi **puh. 0100 86200**
  - -ruotsiksi **puh. 0100 86201**
- valtion oikeusapu www.oikeus.fi/4313.htm
- lomakkeet ja ohjeet www.oikeus.fi/11963.htm

14. Maksuvaran laskentakaava

Maksuvara on hakijan nettokuukausitulojen ja välttämättömien menojen välinen erotus, joka tulee käyttää velkojen maksamiseen.

Nettotulot

saadaan, kun bruttotuloista vähennetään:		€/kk
- ennakonpidätys	-	
- eläke- ja työttömyysvakuutusmaksut	-	
- ay-jäsenmaksu	-	
NETTOTULOT YHTEENSÄ	=	€/kk

Välttämättömät menot

saadaan laskemalla yhteen:		
vastike/vuokra ja vesimaksu	+	
sähkö	+	
kotivakuutus	+	
kiinteistön käyttö- ja ylläpitokulut	+	
tavanomaista suuremmat työmatkakulut	+	
elatusapu	+	
päivähoitomaksut	+	
tavanomaista suuremmat terveydenhoitokulut	+	
välttämättömät elinkustannukset*	+	
MENOT YHTEENSÄ	=	€/kk

NETTOTULOT		€/kk
VÄLTTÄMÄTTÖMÄT MENOT	-	€/kk
MAKSUVARA	=	**€/kk**

* **Välttämättömät elinkustannukset vuonna 2012** (määrä vahvistetaan vuosittain)

513 €/kk	yksinasuva henkilö/yksinhuoltaja
431 €/kk	avo- tai aviopuoliso tai parisuhteessa elävä / muu 18 vuotta täyttänyt henkilö samassa taloudessa
327 €/kk	1. ja 2. lapsi
305 €/kk	3. jne lapsi (lapsilisä ja elatusapu/ -tuki vähennetään lapsen elinkustannuksista)
363 €/kk	17 vuotta täyttänyt kotona asuva lapsi**

** elatusapu tai –tuki vähennetään lapsen elinkustannuksista, ei kuitenkaan yksinhuoltajan lapsikorotusta

Välttämättömiin elinkustannuksiin varatuilla rahamäärillä on tarkoitus kattaa
- ravinto- ja hygieniamenot
- vaatekulut
- tavanomaiset terveydenhoitomenot
- lehtitilaukset, tv-lupamaksut, puhelinlaskut ja paikallisliikenteen matkakulut
- harrastus- ja vapaa-ajanmenot
- muut kodin kulutusmenot

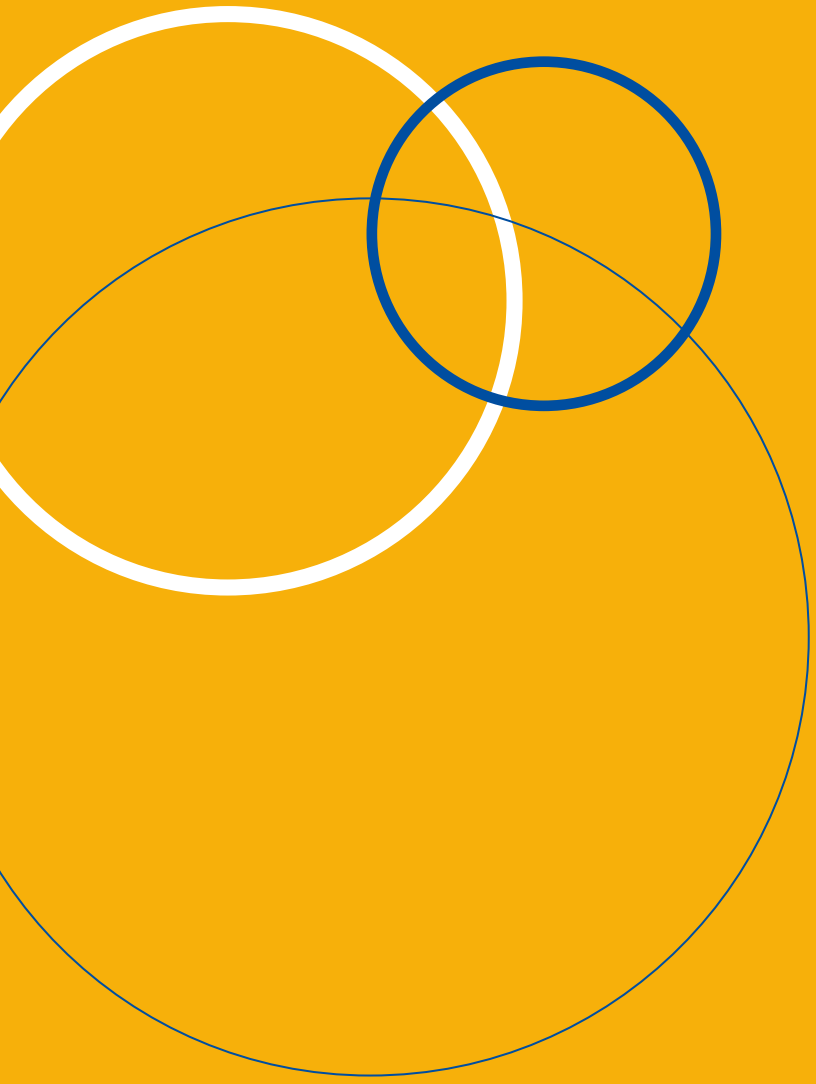

Kuluttaja
virasto • asiamies
Haapaniemenkatu 4, PL 5 00531 Helsinki
Puh 029 505 3000 www.kuluttajavirasto.fi

Graafinen suunnittelu: Savumerkki **Paino:** Miktor 8/2012